

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

Əlyazması hüququnda

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA DAVAMLI İNKİŞAFIN TƏMİN EDİLMƏSİNDƏ GƏNCLƏRLƏ İŞ

İxtisas: 5902.17 – “Davamlı inkişaf”

Elm sahəsi: Siyasi elmlər

İddiaçı: **Murad Şirzad oğlu Həsənxanlı**

Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi
almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Bakı – 2026

Dissertasiya işi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının "Davamlı inkişaf" kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: akademik
Urxañ Kazım oğlu Ələkbərov

Rəsmi opponentlər: siyasi elmlər doktoru, professor
Aqiyə Həbib qızı Naxçıvanlı

siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru
Asif Ağalar oğlu İmaməliyev

siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru
Simnər Tanrıverdi oğlu Mamedov

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının nəzdində fəaliyyət göstərən BFD 2.30 Dissertasiya şurası.

Dissertasiya şurasının sədri: fəlsəfə elmləri doktoru, professor
Əlikram Zakir oğlu Abdullayev

Dissertasiya şurasının elmi katibi: siyasi elmlər doktoru, professor
Sevda Ağamirzə qızı Əliyeva

Elmi seminarın sədri: riyaziyyat elmləri doktoru, dosent
Elvin İbrahim oğlu Əzizbəyov

TƏDQİQATIN ÜMUMİ SƏCİYYƏSİ

Mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi. Davamlı inkişafın təmin edilməsində gənclərin rolu artıq bütün dünyada strateji əhəmiyyət kəsb edir, çünki gənc nəslin yaradıcılıq potensialı, innovativ düşüncə tərzı və adaptasiya qabiliyyəti gələcəyin sosial, iqtisadi və ekoloji problemlərinin həllində əsas resurs hesab olunur. Bir çox ölkələr gənclərin bu potensialını milli strategiyalara inteqrasiya etməklə həm iqtisadi rəqabət qabiliyyətini artırır, həm də sosial ədalət və ekoloji davamlılıq kimi məqsədlərə nail olurlar. BMT-nin “2030 Davamlı İnkişaf Gündəliyi” çərçivəsində gənclərin qərar qəbul etmə, ictimai nəzarət, innovasiya təşəbbüsləri və könüllülük fəaliyyətlərində iştirakının genişləndirilməsi təşviq olunur¹. Məsələn, inkişaf etmiş ölkələr gənclərin startap ekosistemində iştirakını dəstəkləyir, iqlim dəyişmələri ilə mübarizə layihələrinə cəlb edir və təhsil siyasətini əmək bazarının yeni tələblərinə uyğunlaşdırır. Bu isə öz növbəsində davamlı inkişafın yalnız mövcud resursların idarə olunması ilə deyil, həm də gələcək nəsillərin bilik və bacarıqlarının artırılması ilə mümkün olduğunu göstərir.

Bu çərçivədə, Azərbaycan Respublikası üçün davamlı inkişafın təminində gənclərlə işin əhəmiyyəti həm iqtisadi modernləşmə, həm də sosial transformasiya baxımından mühümdür. Ölkəmizin demoqrafik strukturunda gənclərin yüksək paya malik olması onların potensialını strateji resurs kimi yenidən qiymətləndirməyi şərtləndirir. Neftdən asılılığın azaldılması, qeyri-neft sektorunun inkişafı, rəqəmsal iqtisadiyyatın qurulması və innovasiya yönümlü istehsal sahələrinin genişləndirilməsi kimi məqsədlər yalnız müasir bilik və bacarıqlara sahib gənc kadrların fəal iştirakı ilə reallaşa bilər. Bundan əlavə, sosial sahədə gənclərin fəallığı və liderliyi regionlarda bərabər inkişafın təmin edilməsinə, vətəndaş cəmiyyətinin möhkəmlənməsinə və milli mədəniyyətin müasir trendlərlə sintez olunmasına imkan yaradır. Gənclərin ekoloji təşəbbüslərdə iştirakı da ölkənin uzunmüddətli ekoloji təhlükəsizliyinə və iqlim dəyişmələri ilə mübarizəsinə ciddi töhfə verir.

¹ UN. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: [Electronic resource] / URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Bu baxımdan, Cənab Prezident İlham Əliyevin siyasi kursunda gənclərlə iş və davamlı inkişaf bir-birini tamamlayan prioritet istiqamətlər kimi formalaşmışdır. Onun rəhbərliyi altında qəbul olunan dövlət proqramları həm gənclərin intellektual və peşəkar inkişafını, həm də ölkənin dayanıqlı inkişaf hədəflərinə uyğun sosial-iqtisadi modernləşməni hədəfləyir. “Gənclər ili” təşəbbüslərindən tutmuş Azərbaycan Gənclərinin İnkişaf Strategiyasına, regionlarda gənclər mərkəzlərinin yaradılmasından beynəlxalq təhsil və təcrübə mübadiləsi proqramlarına qədər müxtəlif mexanizmlər gənclərin potensialını milli inkişaf planlarına inteqrasiya edir. Bu siyasət iqtisadi, sosial və ekoloji aspektlər olmaqla davamlı inkişafın üç əsas sütununu gənclərin fəallığı ilə sintez edərək ölkənin həm daxili sabitliyini, həm də beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini gücləndirir.

Beləliklə, yuxarıdakı məsələlər əsasında tədqiqatımızın aktuallığını punktual şəkildə aşağıdakı kimi ümumiləşdirmək mümkündür:

– Gənclərin demoqrafik üstünlüyü Azərbaycan üçün mühüm strateji resursdur. Əhalinin kifayət qədər böyük bir hissəsini təşkil edən bu qrupun bilik, bacarıq və yaradıcılıq potensialı davamlı inkişaf strategiyalarında əsas hərəkətverici qüvvə kimi çıxış edir. Onların fəallığı ölkənin gələcək sosial-iqtisadi sabitliyinin təminində mühüm rol oynayır.

– İqtisadi diversifikasiya və rəqəmsal transformasiya prosesləri yalnız gənc kadrların yaradıcılığı və innovasiya bacarıqları ilə sürətləndirilə bilər. Startup ekosisteminin inkişafı, rəqəmsal iqtisadiyyatın genişlənməsi və texnoloji yeniliklərin tətbiqi gənclərin fəal iştirakı ilə reallaşır.

– Sosial bərabərlik, vətəndaş fəallığı və regional inkişaf proseslərində gənclərin liderlik rolu xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Onların təşəbbüskarlığı ictimai həyatın müxtəlif sahələrində mütərəqqi dəyişikliklərə səbəb olur, vətəndaş cəmiyyətinin möhkəmlənməsinə töhfə verir.

– Ekoloji təhlükəsizliyin təminində gənclərin iqlim dəyişmələrinə qarşı təşəbbüslərdə fəal iştirakı zəruridir. Ekoloji layihələrdə, “yaşıl” texnologiyaların tətbiqində və ictimai maarifləndirmə kampaniyalarında

gənclərin iştirakı ölkənin uzunmüddətli davamlılıq hədəflərinə çatmasında mühüm rol oynayır.

Bununla yanaşı, beynəlxalq səviyyədə gənclər siyasəti sahəsində aparıcı qurumların hazırladığı hesabatlar mövzunun aktual tədqiq kontekstini müəyyən edir. Məsələn, YUNESKO-nun 2023-cü ildə nəşr etdiyi “Gənclərin perspektivləri əhəmiyyət daşıyır: Gənclər siyasəti və proqramlaşdırılması üzrə alətlər dəsti” sənədi gənclərin perspektivlərinin siyasət formalaşdırma proseslərinə integrasiyasının metodoloji əsaslarını təqdim edir². OECD-nin 2024-cü ildə dərc etdiyi “Gənclər siyasətinin alətlər dəsti” isə təhsil, məşğulluq, sosial inklüzivlik və ictimai həyatda iştirak kimi sahələri əhatə edən praktik siyasət çərçivəsi olaraq siyasətçilərə gənclərlə işin təşkilinə dair konkret yanaşmalar ortaya qoyur³. BMT-nin eyni ildə yayımladığı “Gənclər 2030: irəliləyiş hesabatı 2024” sənədi isə BMT-nin gənclər strategiyasının icrasını qiymətləndirərək gənclərin davamlı inkişaf məqsədlərinin həyata keçirilməsindəki rolunu, o cümlədən qərar qəbulu proseslərinə cəlb edilməsinin əhəmiyyətini vurğulayır⁴.

Bütün bunlar ölkəmizdə davamlı inkişafın təmin edilməsində gənclərin iştirakının elmi səviyyədə tədqiqini aktual edir. Ancaq buna baxmayaraq, Azərbaycan Respublikasında mövzu üzrə aparılmış işlərin sayı olduqca məhduddur. Davamlı inkişafın təmin edilməsi və gənclərlə iş bir-birindən ayrı iki sahə kimi tədqiq edilmişdir. Davamlı inkişaf sahəsində U.Ələkbərov daha sistemli tədqiqatları ilə tanınır. Onun 2006-cı ildə çap olunan “Davamlı insan inkişafı” əsərində bu anlayışın mahiyyəti, əsas prinsipləri və gələcək inkişaf perspektivləri ətraflı şəkildə izah edilir⁵. Müəllif 2013-cü ildə nəşr etdirdiyi “Davamlı insan inkişafı və ekoloji sivilizasiyanın əsasları” adlı dərslikdə davamlı insan inkişafı ilə yanaşı, ekoloji

² UNESCO "Because Youth Perspectives Matter: Toolbox for Youth Policy and Programming" – 2023: [Electronic resource] / URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000388010>

³ OECD Youth Policy Toolkit – 2024: [Electronic resource] / URL: <https://doi.org/10.1787/74b6f8f3-en>

⁴ UN Youth2030 Progress Report 2024 (UNDESA / UN Youth Office): [Electronic resource] / URL: <https://social.desa.un.org/sdn/youth2030-progress-report-2024>

⁵ Ələkbərov, U. Davamlı insan inkişafı / U.Ələkbərov. – Bakı: Təhsil, – 2006. – 88 s.

sivilizasiyanın formalaşması, planlaşdırılması və idarə olunması məsələlərinə toxunur, bu sahənin fənlərarası elmi istiqamət kimi əsas anlayışlarını və nəzəri bazasını təqdim edir⁶. U.Ələkbərovun 2017-ci ildə işıq üzü görən “Davamlı inkişaf və ekoloji sivilizasiyanın idarə olunmasının əsasları” kitabında isə vurğulanır ki, müasir sivilizasiya şəraitində ölkənin təhlükəsizliyi və rifahı yalnız səmərəli dövlət idarəçiliyi ilə təmin edilə bilər və Azərbaycan Respublikasının əldə etdiyi uğurlar bu yanaşmanın təsdiqi kimi göstərilir⁷. Onun 2018-ci ildə yazdığı “İnklüziv inkişafın idarə edilməsinin əsasları” dərsliyində inklüziv inkişafın, yəni dövlət və vətəndaş rifahını təmin edən ədalətli inkişaf modelinin, müasir dövlət siyasətində prioritet roluna diqqət çəkilir və beynəlxalq müqayisələr göstərir ki, bu istiqamətdə irəliləyişlər çox vaxt idarəetmədə innovativ texnologiyaların tətbiqi ilə bağlıdır⁸. Eyni ildə Ələkbərovun redaktəsi ilə nəşr olunan “Davamlı inkişaf nəminə kadr potensialının təkmilləşdirilməsi: Azərbaycan modeli” kitabında isə global çağırışlar fonunda hər bir ölkənin dayanıqlı inkişaf üçün uyğun siyasət yürütməsinin zəruriliyi qeyd edilir⁹.

Tədqiqat istiqamətimizə nisbətən yaxın tədqiqatlar arasında Ü.Mehdiyev Azərbaycan Respublikasında insan kapitalının davamlı inkişafın əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri olduğunu vurğulayaraq, bu kapitalın formalaşmasında təhsil, səhiyyə və sosial müdafiə sistemlərinin rolunu təhlil etmişdir. Müəllif həmçinin insan kapitalının keyfiyyət göstəricilərinin yüksəldilməsinin uzunmüddətli iqtisadi artım və sosial rifah üçün strateji əhəmiyyət kəsb etdiyini əsaslandırır¹⁰. M.Qubadov isə ölkənin inklüziv inkişaf göstəricilərini

⁶ Ələkbərov, U. Davamlı insan inkişafı və ekoloji sivilizasiyanın əsasları / U.Ələkbərov. – Bakı: Təhsil, – 2013. – 222 s.

⁷ Ələkbərov, U. Davamlı inkişaf və ekoloji sivilizasiyasının idarə edilməsinin əsasları / U.Ələkbərov. – Bakı: Təhsil, – 2017. – 175 s.

⁸ Ələkbərov, U. İnklüziv inkişafın idarə edilməsinin əsasları / U.Ələkbərov. – Bakı: Təhsil, – 2018. – 215 s.

⁹ Davamlı inkişaf nəminə kadr potensialının təkmilləşdirilməsi: Azərbaycan modeli / müəll. Ç.İsmayılov və b.; red. U.Ələkbərov. – Bakı: Elmin İnkişafı Fondu, – 2018. – 249 s.

¹⁰ Mehdiyev, Ü. İnsan kapitalı Azərbaycan Respublikasının davamlı inkişafının faktoru kimi: / siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru dis. avtoreferatı / – Bakı, 2022. – 26 s.

beynəlxalq müqayisəli təhlil əsasında araşdıraraq, mövcud sosial-iqtisadi siyasətlərin bərabər imkanların təminindəki effektivliyini qiymətləndirmişdir. Tədqiqat nəticələri göstərir ki, inklüziv inkişafın gücləndirilməsi üçün institusional islahatlar, sosial ədalətin təminatı və regionlararası inkişaf fərqlərinin azaldılması prioritet istiqamətlər kimi ön plana çıxır¹¹.

Digər sahələrdə isə Ə.Şahmarov¹² davamlı inkişafın ekoloji aspektlərini, E.İbrahimov¹³ isə maliyyə aspektlərini tədqiq etmişdir. H.Cəfərli isə öz növbəsində milli iqtisadiyyatımızın davamlı inkişafının makroiqtisadi problemlərini təhlil etmişdir¹⁴.

Gənclər siyasəti və gənclərlə iş sahəsində isə tədqiqatlar daha məhduddur. Məsələn, Ə.Qoşalı Azərbaycan gənclər hərəkətinin tarixi inkişaf mərhələlərini və ictimai-siyasi proseslərdə gənclərin rolunu faktoloji materiallar əsasında təhlil edir¹⁵. R.Hacıyev 1993–2003-cü illərdə ölkədə formalaşmış gənclər siyasətinin əsas istiqamətlərini və Heydər Əliyev amilinin təsirini araşdırır¹⁶. S.Quliyev qloballaşma şəraitində gənclərin tərbiyə problemlərini pedaqoji və sosial aspektlərdə şərh edir¹⁷. Ü.Kazım müasir qloballaşma dövründə gənclər siyasətinin dəyişən prioritetlərini və beynəlxalq təcrübə ilə uyğunluğunu qiymətləndirir¹⁸. R.Mustafayeva isə XXI əsrdə ali

¹¹ Qubadov, M. Azərbaycan Respublikasının inklüziv inkişafı: müqayisəli təhlil: / siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru dis. / – Bakı, 2024. – 160 s.

¹² Şahmarov, Ə. Davamlı inkişaf kontekstində ekoloji təhlükəsizlik problemləri: / fəlsəfə elmləri doktoru dis. / – Bakı, 2007. – 143 s.

¹³ İbrahimov, E. İqtisadiyyatın davamlı inkişafının maliyyə mənbələrindən səmərəli istifadənin konseptual əsasları: / iqtisad elmləri doktoru dis. / – Bakı, 2022. – 274 s.

¹⁴ Cəfərli, H. Milli iqtisadiyyatın davamlı inkişafının makroiqtisadi problemləri: / iqtisad elmləri doktoru dis. / – Bakı, 2022. – 349 s.

¹⁵ Qoşalı, Ə. Azərbaycan gənclər hərəkəti: məqalələr toplusu: [2 cildə] / Ə.Qoşalı.– Bakı: Turan Evi, – c. I. – 2010. – 152 s.

¹⁶ Hacıyev, R. Azərbaycan gəncliyinin himayədarı: Heydər Əliyevin gənclər siyasəti (1993-2003-cü illər) / R.Hacıyev. – Bakı: Aspoliqraf, – 2014. – 175 s.

¹⁷ Quliyev, S. Qloballaşma və müasir gəncliyin tərbiyə problemləri / S.Quliyev. – Bakı: ADPU, – 2013. – 266 s.

¹⁸ Kazım, Ü. Qloballaşma dövründə gənclər siyasətinin aspektləri / Ü.Kazım. – Bakı, – 2015. – 141 s.

məktəb tələbələrinin tərbiyəsinə təsir edən əsas sosial, mədəni və siyasi amilləri təhlil edir¹⁹.

Xarici dillərdəki ədəbiyyatlar arasında isə davamlı inkişaf və gənclərlə iş sahəsindəki ədəbiyyatlar olduqca çox olduğundan əhatə dairəmizə sadəcə bu iki sahəni sintez şəklində öyrənən ədəbiyyatları daxil etmişik. Bu çərçivədə, P.Honkatu və T.Rättilä tərəfindən tərtib olunmuş “Gənclər davamlı cəmiyyətin agentləri kimi: gələcəyin bərpası” kitabı gənclərin davamlı cəmiyyətin qurulmasında fəal subyekt kimi rolunu araşdıraraq, onların sosial dəyişikliklərə təsir imkanlarını nəzəri və empirik baxımdan qiymətləndirir. Müəlliflər müxtəlif ölkə nümunələrinə əsaslanaraq gənclərin sosial ədalət, ekoloji məsuliyyət və gələcək strategiyalar quruculuğundakı potensialını vurğulayırlar²⁰. P.B.Korkoran və P.M.Osano tərəfindən redaktə edilmiş “Gənclər, təhsil və davamlı inkişaf” kitabı isə öz növbəsində gənclərin davamlı inkişafın prinsiplərini mənimsəməsi və həyata keçirməsində təhsil sisteminin rolunu çoxşaxəli perspektivlərdən təhlil edir. Əsərdə beynəlxalq təcrübələrə əsaslanaraq gənclərin ekoloji, sosial və iqtisadi transformasiya proseslərində iştirakı üçün praktik yanaşmalar təqdim olunur²¹.

Türkdilli ədəbiyyatlar arasında isə M.B.Demirci tərəfindən aparılmış tədqiqat Türkiyədə Z nəsli gənclərinin davamlılıq anlayışına yanaşmalarını və bu kontekstdə gündəlik istehlak davranışlarını araşdırır. Müəllif empirik nəticələr əsasında gənclərin ekoloji şüur səviyyəsi ilə davamlı istehlak vərdişləri arasındakı əlaqəni təhlil edir²².

Mövcud ədəbiyyatın təhlili göstərir ki, gənclərlə iş və davamlı inkişaf mövzuları əksər hallarda bir-birindən müstəqil şəkildə araşdırılır.

¹⁹ Mustafayeva, R. Gənclər siyasəti XXI əsrdə: Ali məktəb tələbələrinin tərbiyəsinin bəzi məsələləri / R.Mustafayeva. – Bakı: Apostroff, – 2016. – 316 s.

²⁰ Honkatu, P. Young people as agents of sustainable society: Reclaiming the future / P.Honkatu, T.Rättilä. – London: Routledge, – 2024. – 258 p.

²¹ Corcoran, P.B. Young people, education, and sustainable development: Exploring principles, perspectives, and praxis / P.B.Corcoran, P.M. Osano. – Wageningen: Wageningen Academic Publishers, – 2009. – 416 p.

²² Demirci, M.B. Türkiye'deki gençlerin sürdürülebilirlik algısı ve sürdürülebilir tüketim pratikleri: Z kuşağı üzerine bir araştırma / M.B.Demirci. – İstanbul: Marmara Üniversitesi, – 2023. – 101 s.

Tədqiqatın obyekti və predmeti. Tədqiqatın obyekti Azərbaycan Respublikasında davamlı inkişaf prosesində gənclərlə iş sahəsidir. Tədqiqatın predmeti isə öz növbəsində gənclərin potensialının davamlı inkişaf məqsədlərinə yönəldilməsi üzrə fəaliyyət mexanizmləri, institusional yanaşma və bu sahənin davamlı inkişaf hədəfləri baxımından təkmilləşdirilməsi istiqamətləridir.

Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri. Tədqiqatın məqsədi Azərbaycan Respublikasında davamlı inkişafın təmin edilməsində gənclərlə işin rolunu nəzəri və institusional müstəvidə əsaslandırmaq, mövcud vəziyyəti təhlil etmək və təkmilləşdirilməsi istiqamətlərini müəyyənləşdirməkdir. Bu məqsədə çatmaq üçün qarşıya aşağıdakı vəzifələr qoyulmuşdur:

- Davamlı inkişaf konsepsiyasına müasir yanaşmaları öyrənmək;

- Gənclərlə işin təşkilinin nəzəri-metodoloji əsaslarını, eləcə də davamlı inkişaf edən cəmiyyətdə gənclər təşkilatlarının və gənclər hərəkatının yeri və rolunu tədqiq etmək;

- Beynəlxalq təcrübə əsasında gənclərlə iş sahəsindəki strategiyaları və gənclərlə iş sahəsində qanunvericilik çərçivələrini təhlil etmək;

- Azərbaycan Respublikası nümunəsində gənclərlə iş sahəsində yerli qanunvericiliyi öyrənmək;

- Azərbaycan Respublikasında gənclərlə işin təşkili sahəsində dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərini, eləcə də gənclər təşkilatlarının fəaliyyətini qiymətləndirmək;

- Gənclərlə işdə könüllülük fəaliyyətinin mövcud vəziyyətinin icmalını aparmaq;

- Ölkəmizdə gənclər hərəkatının idarə edilməsində davamlılığın təmin olunmasını, həmçinin elm, təhsil və mədəniyyət sahələrində müasir innovasiyaların tətbiqi vasitəsilə gənclərlə işin təkmilləşdirilməsi mexanizmlərini araşdırmaq;

- Azərbaycanda gənclərlə iş sahəsində davamlı fəaliyyətin mövcud perspektivlərini təhlil etmək.

Tədqiqat metodları. Tədqiqatın metodoloji çərçivəsində ilk mərhələdə geniş sənəd təhlili aparılmış, BMT və digər beynəlxalq qurumların gənclər siyasətinə dair qəbul etdiyi strateji sənədlər,

konvensiyalar və tövsiyələr ardıcılıqla incələnməmişdir. Eyni zamanda Avropa, Şimali Amerika, Asiya və MDB regionu daxil olmaqla müxtəlif ölkələrin gənclər siyasəti modelləri müqayisəli təhlil edilərək onların institusional mexanizmləri, proqram yanaşmaları, qanunvericilik bazası və idarəetmə strukturları arasında oxşar və fərqli cəhətlər müəyyən edilmişdir. Bu müqayisəli təhlil global səviyyədə tətbiq olunan uğurlu praktikalardan və siyasət alətlərindən Azərbaycanın sosial-siyasi reallıqlarına uyğun şəkildə istifadə etmək potensialını müəyyənləşdirməyə imkan vermişdir.

Müşahidə metodu tədqiqat prosesində gənclərlə iş sahəsində fəaliyyət göstərən institutların real iş mexanizmlərini, davranış nümunələrini və praktiki tətbiqləri birbaşa izləməklə empirik məlumat əldə etməyə imkan vermiş, həm rəsmi sənədlərdə əks olunmayan gündəlik fəaliyyət detallarını müəyyənləşdirməyə, həm də institusional proseslərin faktiki vəziyyətini obyektiv şəkildə qiymətləndirməyə şərait yaratmışdır. Sistemli təhlil metodu isə öz növbəsində gənclərlə iş sahəsində mövcud qanunvericilik, institusional strukturlar və həyata keçirilən proqramlar arasındakı əlaqələri bütöv bir sistem kimi araşdırmağa imkan vermişdir.

Milli səviyyədə aparılan tədqiqat normativ-hüquqi və institusional təhlil əsasında həyata keçirilmişdir.

Müdafiəyə çıxarılan əsas müddəalar. Tədqiqat nəticəsində aşağıdakı müddəalar müdafiəyə çıxarılır:

– Davamlı inkişaf konsepsiyası ilə gənclərlə iş sahəsi bir-birindən ayrı deyil, qarşılıqlı asılı sahələrdir. Gənclərin ekoloji, sosial və iqtisadi davamlılıq hədəflərinə integrasiyası davamlı inkişafın təmin edilməsinin zəruri şərtidir və bu iki sahənin sintez şəklində tədqiqi mövcud systemsiz yanaşmalardan daha aydın analitik çərçivə verir.

– Gənclər siyasətinin beynəlxalq modelləri vahid deyil. Şimali Avropa, Qərbi Avropa və ABŞ təcrübələrinin müqayisəsi göstərir ki, davamlı inkişaf hədəflərinə nail olmaq üçün universal model deyil, milli kontekstə uyğunlaşdırılmış institusional yanaşma səmərəlidir və bu nəticə Azərbaycan üçün model seçimini əsaslandırır.

– Azərbaycanda gənclərlə iş sahəsində 1991-ci ildən formalaşan hüquqi-institusional baza ardıcıl xarakter daşısa da,

davamlı inkişaf hədəfləri ilə sistemli əlaqələndirmə baxımından təkmilləşməyə ehtiyac varıdır. Milli qanunvericiliyin beynəlxalq standartlarla müqayisəli təhlili həm uyğunluq, həm də boşluq sahələrini üzə çıxarır.

– Post-münaqişə dövrü (2020-ci ildən sonrakı mərhələ) Azərbaycanda gənclərlə iş sahəsi üçün keyfiyyətə yeni şərait yaratmışdır və gənclər siyasətinin bu dövrün reallıqlarına uyğunlaşdırılması davamlı inkişafın təmin edilməsində gənclərlə işin təkmilləşdirilməsinin əsas istiqamətlərindən biridir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Tədqiqat aşağıdakı elmi yeniliklərə malikdir:

– Tədqiqatda davamlı inkişaf və gənclər siyasəti ilk dəfə olaraq sintez şəklində təhlil edilmiş, davamlı inkişaf konsepsiyası ilə gənclərlə iş sahəsi arasında nəzəri-metodoloji əlaqələr sistemli şəkildə işlənmiş və gənclərin ekoloji, sosial və iqtisadi davamlılıq hədəflərinə integrasiyasının konseptual əsasları müəyyənləşdirilmişdir.

– Gənclər siyasətinə ilk dəfə post-münaqişə dövrü (2020-ci ildən sonrakı mərhələ) kontekstində baxış verilmiş, bu dövrün xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq yeni təhlillər irəli sürülmüşdür.

– Azərbaycan Respublikasının milli qanunvericiliyi və dövlət proqramları beynəlxalq standartlar və qabaqcıl beynəlxalq təcrübə ilə müqayisə olunmuş, uyğunluq və fərqliliklər elmi şəkildə əsaslandırılmışdır.

Tədqiqatın nəzəri və praktiki əhəmiyyəti. Tədqiqatın nəzəri əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, davamlı inkişaf konsepsiyası ilə gənclər siyasəti arasında qarşılıqlı əlaqə ilk dəfə sistemli şəkildə işlənmiş, bu iki sahənin integrasiyasına dair nəzəri-metodoloji baza formalaşdırılmışdır. İşdə gənclərin ekoloji, sosial və iqtisadi davamlılıq hədəflərinə integrasiyasını izah edən konseptual çərçivə təqdim olunmuş, milli və beynəlxalq yanaşmalar müqayisəli təhlil edilərək mövcud elmi diskursa yeni nəzəri yanaşma əlavə edilmişdir.

Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, əldə edilən nəticələr dövlət orqanları, gənclər təşkilatları və QHT-lər üçün davamlı inkişaf məqsədlərinə uyğun gənclərlə iş strategiyalarının hazırlanmasında tətbiq oluna bilər. İşdə irəli sürülən tövsiyələr gənclər siyasətinin post-münaqişə dövrünün reallıqlarına uyğunlaşdırılmasına,

gənclər təşkilatlarının və idarəçilik mexanizmlərinin səmərəliliyinin artırılmasına, könüllülük fəaliyyətinin genişləndirilməsinə və bu sahədə beynəlxalq təcrübənin daha effektiv istifadəsinə praktiki istiqamət verir.

Aprobasiya və tətbiqi. Tədqiqatın əsas nəticələri müəllifin 12 elmi əsərində, o cümlədən 8 elmi məqalə və 4 konfrans materialında öz əksini tapmışdır. Bu əsərlər həm Azərbaycanda (“Dövlət idarəçiliyi: nəzəriyyə və təcrübə”, “Geostrategiya”, “Sivilizasiya”, “İnsan və Biosfer (MaB – YUNESKO)”), həm də xarici ölkələrdə nüfuzlu elmi nəşrlərdə (“Baltic Journal of Legal and Social Sciences”, Baltik Beynəlxalq Akademiyası) Azərbaycan, türk, ingilis dillərində dərc olunmuşdur. Tədqiqatın nəticələri həmçinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında, Qərbi Kəspəi Universitetində keçirilmiş respublika elmi-praktik konfranslarında, eləcə də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində (Dubay) keçirilmiş “AHI EVRAN 5. INTERNATIONAL CONGRESS ON SCIENTIFIC RESEARCH” beynəlxalq konqresində məruzə şəklində təqdim edilmişdir.

Dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı. Dissertasiya işi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının “Davamlı inkişaf” kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Dissertasiyanın struktur bölmələrinin ayrılıqda həcmi qeyd olunmaqla dissertasiyanın işarə ilə ümumi həcmi. Dissertasiya işi giriş, 12 paragrafi özündə birləşdirən 4 fəsil, nəticə və istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Giriş 9 səhifə – 16946 işarə, I fəsil 34 səhifə – 65741 işarə, II fəsil 33 səhifə – 60137 işarə, III fəsil 24 səhifə – 47786 işarə, IV fəsil 31 səhifə – 63580 işarə, nəticə 6 səhifə – 12278 işarəni əhatə edir. Dissertasiyanın ümumi həcmi (titul səhifəsi, mündəricat, şəkillər cədvəllər, qrafiklər, istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı istisna olunmaqla) – 266468 işarədir.

TƏDQIQATIN ƏSAS MƏZMUNU

Tədqiqatın “**Giriş**” hissəsində dissertasiya işinin mövzusunun aktuallığı əsaslandırılmış, tədqiqatın obyekti və predmeti, eyni zamanada məqsəd və vəzifələri müəyyənləşdirilmiş, tədqiqatın elmi

yeniliyi, nəzəri və praktiki əhəmiyyəti müəyyən edilmiş, müdafiəyə çıxarılan müddəalar verilmiş, işin strukturu və həcmi qısa şəkildə göstərilmişdir.

Tədqiqatın 3 paragrafdan ibarət I fəslı **“Davamlı inkişafın təmin edilməsində gənclərlə işin təşkilinin nəzəri-metodoloji əsasları”** adlanır. Bu fəslin I paragrafı **“Davamlı inkişaf konsepsiyasına müasir yanaşmalar”**ı əhatə edir. Burada davamlı inkişaf konsepsiyasının müasir dövrdə keçdiyi transformasiya prosesi çoxölçülü şəkildə təhlil edilir və bu anlayışın artıq təkə ekoloji müstəvi ilə məhdudlaşmadığı əsaslandırılır. Müasir yanaşmalar göstərir ki, davamlılıq yalnız təbii resursların qorunması ilə deyil, eyni zamanda sosial bərabərliyin təmin olunması, iqtisadi sistemlərin sabit və balanslı qurulması, eləcə də qlobal səviyyədə koordinasiyalı əməkdaşlıq mexanizmlərinin formalaşdırılması ilə sıx bağlıdır. Bu kontekstdə texnoloji innovasiyalar, rəqəmsallaşma prosesləri, dövrü iqtisadiyyatın prinsipləri və inklüziv inkişaf modelləri davamlı inkişafın daha sistemli və funksional həyata keçirilməsinə şərait yaradan əsas alətlər kimi çıxış edir. Paralel olaraq, iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə və bərpa olunan enerji resurslarına keçid məsələləri, xüsusilə Paris İqlim Sazişi çərçivəsində irəli sürülən təşəbbüslər, qlobal gündəmin prioritet istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. Bununla yanaşı, gənc nəslin bu proseslərə aktiv şəkildə cəlb olunması davamlılıq ideyasının sosial reproduksiyasını təmin etməklə yanaşı, innovativ və alternativ həllərin meydana çıxmasına da stimül verir. Digər tərəfdən, davamlı maliyyə mexanizmləri və ESG meyarlarının tətbiqi iqtisadi fəaliyyətlərin sosial və ekoloji məsuliyyət prinsipləri ilə uzlaşdırılmasına xidmət edir və qlobal maliyyə arxitekturasında yeni normativ çərçivə formalaşdırır. Aparılan təhlil göstərir ki, davamlı inkişaf artıq yalnız beynəlxalq diskurs səviyyəsində qalmır, əksinə, onun effektivliyi yerli idarəetmə strukturlarının uyğunlaşdırılması, siyasət alətlərinin optimallaşdırılması və institusional mexanizmlərin gücləndirilməsi ilə birbaşa bağlıdır.

Fəslin II paragrafı **“Gənclərlə işin təşkilinin nəzəri-metodoloji əsasları”**ndan bəhs edir. Burada müəllif göstərir ki, gənclərlə işin nəzəri-metodoloji çərçivəsi cəmiyyətin uzunmüddətli inkişaf prioritetlərini formalaşdıran strateji mexanizm kimi çıxış edir və

gənclərin sosial, iqtisadi və siyasi sistemlərdə mövqeyi onların yönləndirilməsi və inkişaf imkanları ilə birbaşa əlaqəlidir. Nəzəri yanaşmalar sosiallaşma və şəxsiyyətin formalaşması ilə bağlı konseptual baza təqdim etdiyi halda, metodoloji yanaşmalar bu biliklərin praktik tətbiqini və ölçülməsini təmin edən alətlər sistemini formalaşdırır. Müasir gənclər siyasəti dövlətlər və beynəlxalq institutlar tərəfindən gənclərin kompetensiyalarını artırmaqla yanaşı, onların aktiv vətəndaş kimi formalaşmasını hədəfləyir və bu siyasətin effektivliyi onun real sosial-iqtisadi şərtlərə və fərdi ehtiyaclara uyğunlaşdırılmasından asılıdır.

BMT çərçivəsində gənclər siyasətinin qiymətləndirilməsi milli siyasətlərin beynəlxalq standartlara uyğunluğunun yoxlanılması, həyata keçirilən fəaliyyətlərin sistemli təhlili və ölkələrarası müqayisəli yanaşma əsasında kompleks şəkildə aparılır. Bu siyasət yalnız bir sahə ilə məhdudlaşmır, əksinə təhsil, səhiyyə, iqtisadi inkişaf, ətraf mühit, elm və texnologiya kimi müxtəlif sektorları əhatə edən integrativ və çoxsəviyyəli struktur kimi formalaşdırılır. Eyni zamanda, hüquqi çərçivənin aydınlığı, davamlı monitoring mexanizmlərinin mövcudluğu və keyfiyyətli məlumat bazasının təmin edilməsi bu siyasətin effektivliyini müəyyən edən əsas şərtlərdir, əks halda gənclər siyasətinin real təsirini qiymətləndirmək və onu koordinasiya şəkildə həyata keçirmək çətinləşir.

“Davamlı inkişaf edən cəmiyyətdə gənclər təşkilatlarının və gənclər hərəkatının yeri və rolu” başlıqlı üçüncü paragrafda qeyd olunur ki, Azərbaycanda gənclər təşkilatları gənclərin sosial, peşəkar və vətəndaş kimi formalaşmasına töhfə verən, onların təşəbbüskarlığını və ictimai iştirakını stimullaşdıran mühüm institusional mexanizm kimi çıxış edir. Bu qurumlar həm milli dəyərlərin qorunması, həm də gənclərin beynəlxalq səviyyədə təmsil olunması və liderlik bacarıqlarının inkişafı baxımından ölkənin sosial və siyasi həyatında əhəmiyyətli rol oynayır. Azərbaycan gənclər hərəkatının institusional formalaşmasında Heydər Əliyevin siyasi kursu həlledici rol oynamış, qəbul edilən dövlət proqramları və hüquqi çərçivə gənclərin sosial integrasiyası, hüquqlarının qorunması və inkişaf imkanlarının genişləndirilməsini təmin etmişdir. Onun yanaşması gənclərin milli-mədəni dəyərlər əsasında formalaşmasını

və dövlət idarəçiliyində iştirakını təşviq edən davamlı siyasət xəttini yaratmışdır. Bu xətt İlham Əliyevin dövründə daha da sistemləşdirilərək dövlət proqramları, strategiyalar və institusional mexanizmlər vasitəsilə gənclərin təhsil, məşğulluq və ictimai-siyasi iştirak imkanlarının genişləndirilməsi ilə davam etdirilmişdir. “ASAN Könüllüləri” proqramı və müxtəlif gənclər forumları gənclərin ictimai iştirakını artıran, onların praktiki bacarıqlarını və vətəndaş məsuliyyətini formalaşdıran mühüm platformalar kimi çıxış edir. Bu təşəbbüslər gənclərə həm yerli, həm də beynəlxalq müstəvidə təcrübə qazanmaq, şəbəkələşmək və ölkəni təmsil etmək imkanları yaradır.

Tədqiqatın II fəslə **“Davamlı inkişafın təmin edilməsində gənclərlə işin təşkilinin idarəçilik mexanizmləri”** adlanır. Bu fəsil də 3 paragrafdan ibarət olub, I paragraf **“Gənclərlə iş sahəsində strategiyalar: beynəlxalq təcrübə”**ni təhlil edir. Buradakı tədqiqatın nəticələri göstərir ki, müxtəlif ölkələrdə gənclər siyasətinin həyata keçirilməsi fərqli institusional və ideoloji modellərə əsaslanırsa da, onların hamısını birləşdirən əsas məqsəd gənclərin sosial, iqtisadi və siyasi sistemlərə integrasiyasının təmin edilməsidir. Avropa məkanında, xüsusilə Avropa Şurası və Avropa İttifaqı çərçivəsində formalaşan yanaşmalar insan hüquqları və demokratik iştirak prinsiplərinə söykənərək gənclərin vətəndaşlıq fəallığını genişləndirməyə yönəlir; bu kontekstdə Lüksemburq, Belçika və Almaniyada gənclər siyasətinin effektivliyini ölçmək üçün xüsusi monitorinq institutlarının fəaliyyəti diqqət cəlb edir. Eyni zamanda, Finlandiya və İsveç kimi Skandinaviya ölkələri sosial rifah və bərabərlik modelinə əsaslanaraq gənclərin təhsil və məşğulluq imkanlarını sistemli proqramlarla gücləndirir, Norveç isə bu yanaşmanı inklüziv sosial siyasətlə daha da dərinləşdirir. ABŞ və Rusiya kimi federal strukturlu dövlətlərdə gənclər siyasəti mərkəzləşdirilmiş qurumlar vasitəsilə həyata keçirilsə də, bu ölkələrdə gənclərin vətəndaş iştirakının genişləndirilməsi istiqamətində müəyyən institusional çətinliklər qalmaqdadır, Türkiyədə isə 2013-cü ildən etibarən qəbul edilən milli siyasət çərçivəsi geniş sahələri əhatə etsə də, tətbiq səviyyəsində koordinasiya və institusional boşluqlar, o cümlədən milli gənclər

şurasının olmaması kimi problemlər müşahidə olunur. Bu müqayisəli mənzərə Azərbaycana göstərir ki, effektiv gənclər siyasəti üçün güclü hüquqi baza, sektorlararası inteqrasiya və dövlətlə vətəndaş cəmiyyəti arasında əməkdaşlıq həlledici əhəmiyyət daşıyır; Avropa İttifaqının kompleks yanaşması və Skandinaviya ölkələrinin sosial rifah modelləri gənclərin bərabər imkanlarla təmin olunması, təhsil və peşə hazırlığının gücləndirilməsi baxımından tətbiq oluna biləcək nümunələr təqdim edir, eyni zamanda qeyri-formal təhsil mexanizmlərinin genişləndirilməsi, monitorinq və qiymətləndirmə üçün ixtisaslaşmış tədqiqat strukturlarının yaradılması Azərbaycan üçün strateji istiqamət kimi ön plana çıxır.

II paragraf ***“Gənclərlə iş sahəsində beynəlxalq qanunvericilik çərçivələri”***ni müəyyən edir. Müəllif burada göstərir ki, gənclərlə iş sahəsində beynəlxalq normativ çərçivələr sistemli və qarşılıqlı tamamlayıcı xarakter daşıyaraq dövlətlərin gənclər siyasətinin istiqamətini müəyyənləşdirən əsas mexanizmlərdən biri kimi çıxış edir. Xüsusilə BMT-nin Uşaq Hüquqları Konvensiyası gənclərin hüquqlarının qorunması, onların təhsil, sağlamlıq və sosial rifah sahələrində inkişafının təmin edilməsi baxımından fundamental hüquqi baza rolunu oynayır, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının 1990-cı illərdə qəbul etdiyi təşəbbüslər və əmək standartları isə gənclərin əmək hüquqlarının müdafiəsi, təhlükəsiz və ədalətli iş şəraitinin yaradılması və peşə hazırlığı imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində mühüm normativ istiqamətlər təqdim edir. Bununla yanaşı, Avropa Şurasının 2000-ci illərdən etibarən formalaşdırdığı siyasət çərçivələri gənclərin sosial inteqrasiyası, təhsil imkanlarının artırılması və sosial təcridə qarşı mübarizə sahəsində geniş proqramların həyata keçirilməsinə təkan vermiş, BMT Gənclər Strategiyası (2018-2030) isə global səviyyədə gənclərin sosial, iqtisadi və siyasi iştirakının təmin olunmasına yönəlmiş kompleks tədbirlər sistemini ehtiva edərək onların davamlı inkişaf proseslərinə inteqrasiyasını gücləndirmişdir. Bu beynəlxalq yanaşmalarla paralel olaraq, Avropa İttifaqının gənclər siyasəti çərçivəsində həyata keçirilən təhsil mübadilələri, təqaüd proqramları və peşə hazırlığı təşəbbüsləri gənclərin bilik və bacarıqlarının inkişafını stimullaşdıran praktik mexanizmlər təqdim edir. Nəticə etibarilə, qeyd olunan bütün bu beynəlxalq hüquqi və

institusional çərçivələr Azərbaycanın gənclər siyasətinə birbaşa təsir göstərərək milli qanunvericilikdə gənclərin sosial müdafiəsi, təhsil və məşğulluq imkanlarının genişləndirilməsi, eləcə də onların cəmiyyətin müxtəlif sahələrində fəal iştirakının təmin olunması istiqamətində daha sistemli, inklüziv və rəqabətqabiliyyətli siyasət modelinin formalaşmasına zəmin yaratmışdır.

“Gənclərlə iş sahəsində yerli qanunvericilik: Azərbaycan Respublikası nümunəsində” adlanan III paragrafda vurğulanır ki, Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişaf strategiyalarında gənclər komponenti sistemli şəkildə integrasiya olunmuş və bu istiqamət “Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış” və “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədləri çərçivəsində xüsusi prioritet kimi müəyyən edilmişdir. Bu strateji sənədlər gənclərin sosial, iqtisadi və intellektual potensialının reallaşdırılmasını təmin edən çoxşaxəli proqram və təşəbbüslər vasitəsilə onların ölkənin ümumi inkişaf prosesinə aktiv şəkildə cəlb olunmasını hədəfləyir. Bu kontekstdə Gənclərin İnkişafına dair Dövlət Proqramları (2005-2009, 2011-2015, 2017-2021) xüsusilə diqqətəlayiq olub gənclərin xaricdə təhsil imkanlarının genişləndirilməsi, peşəkar bacarıqlarının artırılması və rəqabətqabiliyyətli kadr kimi formalaşdırılmasına xidmət etmişdir. Eyni zamanda, dövlət siyasətində gənclərin məşğulluğunun təmin olunması, sahibkarlıq fəaliyyətinə təşviqi, innovativ texnologiyalara çıxışının artırılması və vətənpərvərlik ruhunda yetişdirilməsi kimi istiqamətlər də prioritet sahələr kimi çıxış edir. Bu ümumi çərçivəni tamamlayan “Gənclərin İnkişaf Strategiyası” (2015-2025) isə gənclər siyasətini dövlətin uzunmüddətli inkişaf məqsədləri ilə uzlaşdıraraq vahid konseptual model formalaşdırmış, gənclərin sosial-iqtisadi iştirakını artırmaq, vətəndaş fəallığını gücləndirmək və onları müasir bacarıqlarla təchiz etmək istiqamətində konkret vəzifələr müəyyən etmişdir. Strategiya çərçivəsində təhsil və məşğulluq xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi, karyera dəstəyi mexanizmlərinin genişləndirilməsi, əlilliyi olan gənclərin sosial integrasiyası və beynəlxalq əməkdaşlıq imkanlarının artırılması kimi tədbirlər ön plana çəkilmiş, bununla da gənclərin global səviyyədə rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi və onların müxtəlif sahələrdə fəal iştirakının təmin olunması hədəflənmişdir.

Digər tərəfdən, Azərbaycan Respublikasında gənclərlə iş sahəsində hüquqi və institusional bazanın formalaşması dövlətin bu sahəyə sistemli yanaşmasını əks etdirir və bu proses Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, “Gənclər siyasəti haqqında” qanun, eləcə də Prezident fərmanları və sərəncamları ilə təmin olunan geniş normativ çərçivəyə əsaslanır. Bu sənədlər gənclərin təhsil, məşğulluq və sosial müdafiə hüquqlarını konkret şəkildə müəyyənləşdirərək onların reallaşdırılması üçün müvafiq dövlət institutlarının və mexanizmlərinin yaradılmasını təmin etmişdir. Xüsusilə 1991-2002-ci illəri əhatə edən ilkin qanunvericilik mərhələsi və sonrakı dövrdə qəbul edilmiş normativ aktlar gənclərin dövlət quruculuğunda rolunun artırılması, sahibkarlıq fəaliyyətinə və beynəlxalq layihələrə cəlb olunması istiqamətində daha müasir və sistemli yanaşmanın tətbiq olunduğunu göstərir. Bu çərçivədə Gənclər Fondu və digər dövlət proqramları gənclərin potensialının inkişaf etdirilməsi və onların sosial-iqtisadi proseslərə inteqrasiyası üçün praktik imkanlar yaratmışdır.

Tədqiqatın III fəslə **“Azərbaycan Respublikasında gənclərlə işin təşkilinin müasir vəziyyətinin təhlili”** adlanır. Bu fəsil də 3 paragrafdan ibarətdir. I paragraf **“Gənclərlə işin təşkili sahəsində dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri”** adlanır. Müəllif burada Azərbaycan Respublikasında gənclərlə işin təşkili sahəsində həyata keçirilən dövlət siyasətinin ümumi məzmununu açıb göstərir ki, bu sahə artıq ayrı-ayrı təşəbbüslər toplusu olmaqdan çıxaraq, normativ-hüquqi baza, institusional mexanizmlər və uzunmüddətli strateji sənədlərlə dəstəklənən sistemli idarəetmə modelinə çevrilmişdir; xüsusilə 1990-cı illərin ortalarından etibarən formalaşan bu model sonrakı dövrlərdə dövlət proqramları, qanunvericilik dəyişiklikləri, fond və mərkəzlərin yaradılması, eləcə də beynəlxalq inteqrasiya kanalları vasitəsilə mərhələli şəkildə genişləndirilmiş və dərinləşdirilmişdir, nəticədə gənclərin sosial müdafiəsi, təhsil imkanları, məşğulluq perspektivləri və ictimai iştirak səviyyəsi üzrə müəyyən institusional sabitlik təmin edilmişdir; bununla belə, empirik göstəricilər və mövcud struktur problemlər göstərir ki, bu siyasətin effektivliyi yalnız formalaşmış institutların mövcudluğu ilə deyil, onların nəticəyönlü və inklüziv işləməsi ilə ölçülməlidir və bu kontekstdə gənclər siyasətinin əsas istiqamətləri, yəni mənəvi-

əxlaqi və vətənpərvərlik tərbiyəsinin gücləndirilməsi, istedadlı gənclərin aşkar olunması və dəstəklənməsi, sosial müdafiə və inklüzivliyin genişləndirilməsi, gənclərin məşğulluq və sahibkarlıq imkanlarının artırılması, sağlamlıq və idman infrastrukturunun inkişafı, gənc ailələrin dəstəklənməsi, gənclər təşkilatlarının fəaliyyətinin gücləndirilməsi, beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsi və rəqəmsal imkanların tətbiqi yalnız konseptual səviyyədə deyil, eyni zamanda konkret icra mexanizmləri, ölçülə bilən indikatorlar və davamlı monitoring sistemi ilə müşayiət olunmalıdır; əks halda, xüsusilə gənclər arasında işsizlik səviyyəsinin yüksəkliyi, peşə-ixtisas uyğunsuzluğu, qeyri-formal məşğulluğun geniş yayılması və bəzi həssas qrupların siyasətdən kənarda qalması kimi problemlər bu siyasətin real təsir gücünü zəiflətməkdə davam edəcəkdir, bu səbəbdən mövcud mərhələdə əsas məsələ artıq yeni proqramların qəbulundan daha çox, mövcud siyasətin keyfiyyət transformasiyası, yəni koordinasiyanın gücləndirilməsi, məlumat əsaslı qərarvermə mexanizmlərinin inkişafı və sosial ədalət prinsipinin daha sistemli şəkildə tətbiqi ilə bağlıdır.

II paragraf ***“Gənclərlə iş sahəsi üzrə gənclər təşkilatlarının fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi”*** başlığını daşıyır. Burada göstərilir ki, Azərbaycanda gənclərlə iş sahəsində fəaliyyət göstərən İRƏLİ İctimai Birliyi, ASAN Könüllüləri, Bir Könüllü, DOST Könüllüləri, KOB Könüllüləri, İslahat Könüllüləri, YAP Gənclər Birliyi, ATGTİ və NAYORA kimi təşkilatlar öz funksional ixtisaslaşmaları, tematik istiqamətləri və institusional imkanları ilə gənclər siyasətinin praktik həyata keçirilməsində əsas dayaqlardan biri kimi çıxış edir. Bu təşkilatlar vasitəsilə gənclər liderlik bacarıqları qazanır, könüllülük fəaliyyətlərinə qoşulur, innovativ təşəbbüslərdə iştirak edir və ictimai-siyasi proseslərə daha yaxın mövqe tutur; məsələn, İRƏLİ texnoloji inkişaf, ekoloji şüur və liderlik istiqamətində fəaliyyət göstərdiyi halda, ASAN Könüllüləri geniş könüllü şəbəkəsi ilə ictimai xidmətlərə töhfə verir, Bir Könüllü tələbələrin sosial və regional layihələrə cəlbini təmin edir, DOST Könüllüləri sosial xidmət sahəsində iştirakçılığı gücləndirir, KOB Könüllüləri biznes və sahibkarlıq təcrübəsini təşviq edir, İslahat Könüllüləri isə iqtisadi təhlil və innovasiya sahəsində fəaliyyət göstərir. Bununla yanaşı,

ATGTİ ali təhsil mühitində ictimai fəallığın artmasına, YAP Gənclər Birliyi gənclərin siyasi iştirakının genişlənməsinə xidmət edir, NAYORA isə bu müxtəlif təşkilatların fəaliyyətini beynəlxalq standartlar və koordinasiya mexanizmləri çərçivəsində birləşdirir. Ümumilikdə, bu təşkilatlar dövlətin müəyyən etdiyi strateji istiqamətləri praktik müstəviyə daşıyaraq gənclərin fərdi inkişafını, sosial məsuliyyətini və əmək bazarına inteqrasiyasını gücləndirir, eyni zamanda regionlar, qeyri-formal təhsil və beynəlxalq əlaqələr kimi sahələrdə yaranan boşluqları dolduraraq gənclər siyasətinin tətbiq imkanlarını genişləndirən çevik və çoxsəviyyəli institusional sistem formalaşdırır.

III paraqrafta ***“Gənclərlə işdə könüllülük fəaliyyətinin mövcud vəziyyətinin icmalı”***ndan bəhs edir. Müəllif Azərbaycanda gənclərlə iş sahəsində könüllülük fəaliyyətinin mövcud vəziyyətinə ümumi şəkildə nəzər salır ki, bu sahə son illərdə sadəcə ictimai faydalı təşəbbüslər toplusu olmaqdan çıxaraq dövlət gənclər siyasətinin institusional, normativ və praktik baxımdan mühüm dayaqlarından birinə çevrilmişdir; könüllülük artıq yalnız fərdi xeyirxahlıq aktı deyil, gənclərin sosial məsuliyyət, vətəndaş şüuru, liderlik, kollektiv fəaliyyət, təşkilati intizam və ictimai iştirak bacarıqlarını real təcrübə içində formalaşdıran sistemli bir ictimai məktəb funksiyası daşıyır. Xüsusilə “Könüllü fəaliyyət haqqında” qanunun yaratdığı hüquqi baza, beynəlxalq tədbirlər zamanı formalaşan genişmiqyaslı təşkilatlanma təcrübəsi, 2020-ci ilin “Könüllülər ili” elan olunması, pandemiya dövründə könüllü strukturların çevik fəaliyyəti və sonrakı mərhələdə elektron platformalar, sertifikatlaşdırma mexanizmləri, festivallar və dövlət proqramları ilə bu sahənin daha da rəsmiləşdirilməsi göstərir ki, Azərbaycanda könüllülük hərəkəti spontan yox, getdikcə daha çox koordinasiya olunan və strateji mənə qazanan bir model üzrə inkişaf etmişdir. Bu modelin əsas üstünlüyü ondadır ki, dövlət qurumları, hüquqi statuslu könüllü təşkilatları və rəqəmsal idarəetmə alətləri arasında qurulan əlaqə könüllülüyü həm ölçülə bilən, həm tanınan, həm də ictimai nüfuzu olan fəaliyyət sahəsinə çevirmişdir; nəticədə gənclər dövlət xidmətlərindən tutmuş beynəlxalq tədbirlərə, sosial aksiyalardan maarifləndirmə kampaniyalarına qədər çoxşaxəli

istiqamətlərdə iştirak imkanı qazanmış, bu isə onların həm fərdi inkişafına, həm də ictimai integrasiyasına ciddi təsir göstərmişdir. Bununla yanaşı, təhlil onu da göstərir ki, könüllülük fəaliyyətinin gələcək inkişafı üçün regionlar üzrə daha balanslı yayılma, yerli təşəbbüslərin daha güclü dəstəklənməsi, uzunmüddətli motivasiya mexanizmlərinin yaradılması, könüllülərin hüquqi və sosial təminatlarının daha aydın müəyyənləşdirilməsi, fəaliyyətlərin formallıqdan uzaq saxlanması və monitoring-qiyətləndirmə sistemlərinin dərinləşdirilməsi vacib olaraq qalır. Bu mənada Azərbaycanda könüllülük hərəkatı artıq ilkin təşəkkül və kütləviləşmə mərhələsini geridə qoymuş, indi isə keyfiyyətə yeni mərhələyə, yəni daha inklüziv, daha dayanıqlı, daha peşəkar və regionlararası baxımdan daha bərabər bir inkişaf modelinə keçid ehtiyacı ilə üz-üzə qalmışdır; məhz bu keçidin uğurla təmin olunması könüllülüyn yalnız dövlət tədbirlərinin yardımçı elementi kimi deyil, gənclərin vətəndaş subyektivliyini, sosial həmrəyliyini və cəmiyyətin özünüidarə potensialını gücləndirən uzunmüddətli milli institut kimi möhkəmlənməsinə şərait yaradacaqdır.

Tədqiqatın sonuncu – dördüncü fəslə **“Azərbaycan Respublikasında davamlı inkişaf naminə gənclərlə işin təkmilləşdirilməsi yolları”** ilə bağlıdır. Bu fəslin ilk paragrafı ***“Gənclər hərəkatının idarə edilməsində davamlılığın təmin olunması”*** adlanır. Aparılan təhlil göstərir ki, Azərbaycan gəncləri son dövrdə həm milli, həm də beynəlxalq müstəvidə davamlı inkişaf proseslərinin passiv iştirakçısından aktiv formalaşdırıcısına çevrilmiş, sosial layihələrlə məhdudlaşmayan, əksinə ictimai-siyasi gündəliyə təsir edə bilən intellektual və təşkilati potensiala malik aktor kimi çıxış etməyə başlamışdır. Bu transformasiyanın əsasını dövlət tərəfindən yaradılmış institusional çərçivə təşkil edir ki, burada Prezident Administrasiyası, Milli Məclis, Gənclər Fondu, Gənclər və İdman Nazirliyi və fəaliyyət göstərən 300-ə yaxın qeyri-hökumət təşkilatı gənclər siyasətinin sistemli və koordinasiyalı şəkildə həyata keçirilməsini təmin edir. Paralel olaraq, “Gənc İqlim Elçiləri” proqramı, DİM və Maliyyə Akademiyası ilə bağlı təşəbbüslər, ISESKO texnologiya müsabiqəsi, ECO Gənclər Forumu və ECOSOC Gənclər Forumu kimi platformalarda iştirak gənclərin

global inkişaf gündəliyinə inteqrasiyasını gücləndirir və onların beynəlxalq səviyyədə təmsilçilik imkanlarını genişləndirir. Bununla yanaşı, Vətən müharibəsi dövründə və informasiya müstəvisində nümayiş etdirilən fəallıq, könüllülük hərəkətinin institusional şəkildə genişlənməsi, “Gənc Səfirlər” institutunun formalaşması və Milli BMT Modeli kimi təşəbbüslər gənclərin həm vətənpərvərlik, həm də diplomatik və kommunikativ bacarıqlar baxımından inkişaf etdiyini göstərir. Nəticə etibarilə, Azərbaycanda gənclər hərəkəti artıq yalnız ideoloji və ya sosial təşəbbüslər toplusu deyil, davamlı inkişaf məqsədlərinin həm yerli, həm də global səviyyədə reallaşdırılmasında funksional və strateji əhəmiyyət daşıyan kompleks bir sistem kimi formalaşmışdır.

IV fəslin II paragrafı ***“Elm, təhsil və mədəniyyət sahələrində müasir innovasiyaların tətbiqi vasitəsilə gənclərlə işin təkmilləşdirilməsi mexanizmləri”***ndən danışır. Beləliklə, aparılan təhlil göstərir ki, Azərbaycanda elm, təhsil və mədəniyyət sahələrində müasir innovasiyaların tətbiqi vasitəsilə gənclərlə işin təkmilləşdirilməsi artıq sadəcə ayrı-ayrı təşəbbüslərin məcmusu deyil, dövlətin insan kapitalının inkişafı, rəqəmsal transformasiya, sosial inklüzivlik və milli-mədəni dayanıqlılıq hədəflərini birləşdirən vahid strateji xəttə çevrilmişdir; əhalinin 22,6 faizini, yəni təxminən 2,3 milyon nəfərini təşkil edən gənclərin potensialının reallaşdırılması üçün son illərdə həm maliyyə, həm institusional, həm də texnoloji baxımdan mühüm addımlar atılmış, məktəblərin 70 faizdən çoxunun yenidən tikilməsi və ya əsaslı təmir olunması, məcburi köçkün uşaqlar üçün yüzlərlə məktəbin inşası, “2018–2024-cü illərdə əlilliyi olan şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”nın icrası, yoxsulluq səviyyəsinin 5 faizə enməsi və 2019–2030-cu illəri əhatə edən məşğulluq strategiyası kimi tədbirlər gənclərlə işin sosial bazasını xeyli gücləndirmişdir; bu kontekstdə 2025-ci il üçün təhsil sahəsinə ayrılmış 4 milyard 390 milyon 64 min 757 manat, o cümlədən məktəbəqədər təhsilə yönəldilən 423 milyon 701 min 848 manat və onun 415 milyon 864 min 236 manatının birbaşa Elm və Təhsil Nazirliyinə verilməsi dövlətin erkən yaşlardan başlayaraq bilik, bacarıq və bərabər imkanlar üzərində qurulan inkişaf modelinə üstünlük verdiyini açıq şəkildə nümayiş etdirir.

Eyni zamanda, Mələhət İbrahimqızının qeyd etdiyi kimi, DİM-lə bağlı qərarların 30 faizdən çoxunun gənclərlə birbaşa əlaqəli olması bu sahədə qəbul edilən qərarların ictimai çəkisini göstərir, AMEA nəzdində fəaliyyət göstərən Gənc Alim və Mütəxəssislər Şurası, innovasiya yay düşərgələri və 2019-cu ildə qəbul edilmiş “Elm haqqında” Qanun isə gənc tədqiqatçıların elmi fəaliyyətdə daha görünən və dəstəklənən subyektə çevrilməsinə xidmət edir; 2022–2028-ci illər üzrə xaricdə təhsil Dövlət Proqramı çərçivəsində artıq 1252 nəfər azərbaycanlı tələbənin dünyanın 21 ölkəsində yerləşən 151 nüfuzlu ali məktəbində təhsil almaq hüququ qazanması göstərir ki, Azərbaycan gənclərin global akademik rəqabətə qoşulmasını təsadüfi yox, planlı və seçici şəkildə təşviq edir. İnnovativ təhsil istiqamətində “STEAM Azərbaycan” layihəsinin xüsusi yeri vardır: 2019-cu ildən tətbiq olunan bu model artıq 21 STEAM mərkəzi, 398 məktəb və 252711 şagirdi əhatə edir, 3000-dən çox şagird isə “ArtLab”, “CodeLab”, “Mexatronika”, “Dron texnologiyaları” və “Proqramlaşdırılan sistemlər” kimi proqramlarda iştirak etməklə biliklərin praktiki və yaradıcı tətbiqinə cəlb olunur; 2024-cü ildən bu modelin 4-cü sinif səviyyəsinə qədər endirilməsi, Naxçıvanda və işğaldan azad olunmuş ərazilərdə STEAM mərkəzlərinin yaradılması innovasiyanın coğrafi və yaş baxımından daha geniş yayılmasına yönəldiyini göstərir. Süni intellektin təhsil və elmə integrasiyası hələ başlanğıc mərhələsində olsa da, Elm və Təhsil Naziri Emin Əmrullayevin vurğuladığı kimi, bu texnologiyanın düzgün tətbiqi gələcək bacarıqların formalaşması baxımından mühüm imkanlar açır; Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyinin “Scopus AI” kimi platformalara çıxış yaratması və gənc alimlər üçün bu istiqamətdə təlimlər keçirməsi Azərbaycan elminin global rəqəmsal akademik mühitə uyğunlaşmaq cəhdinin real göstəricisidir.

Bununla yanaşı, SABAH qrupları, peşə təmayüllü siniflər, təqaüd və olimpiada mexanizmləri, eləcə də kibertəhlükəsizliklə bağlı maarifləndirmə ehtiyacı göstərir ki, müasir mərhələdə gənclərlə iş yalnız təhsil vermək deyil, həm də onları rəqəmsal dünyada təhlükəsiz, analitik və adaptiv subyektlərə çevirmək deməkdir. Mədəniyyət sahəsində də bu xətt davam edir: “Mədəniyyət və Yaradıcı Sənayelər Forumu”, “Gənclər üçün Prezident Mükafatı”,

“Davamlı İnkişaf Məktəbi”, Şuşadakı “Xarıbülbul” festivalı, milli musiqi və yaradıcı sənaye layihələri gənclərin təkcə istehlakçı deyil, həm də mədəniyyətin daşıyıcısı, istehsalçısı və diplomatik təmsilçisi kimi formalaşdırıldığını göstərir; xüsusilə Mədəni və Yaradıcı Sənayelərin İnkişafı Mərkəzinin Musiqi, “Gametech”, “Cultech” və “Ai4Art” kimi istiqamətlər üzrə fəaliyyəti nəticəsində 20 yeni startapın yaranması və 50-dən çox rezidentin xidmətlərdən faydalanması yaradıcı iqtisadiyyatın artıq abstrakt ideya yox, ölçülə bilən nəticələr verən inkişaf xətti olduğunu nümayiş etdirir. YUNESKO-nun Vyetnam təcrübəsində 10 000-dən çox gəncə təlim, mentorluq və qrant dəstəyi göstərilməsi, 8 gənc liderin müəssisəsinin maliyyələşdirilməsi kimi nümunələr fonunda baxdıqda, Azərbaycanın da beynəlxalq təcrübədən yararlanaraq yaradıcı sənaye, rəqəmsal mədəniyyət və gənclərin innovativ təşəbbüsləri arasında daha sıx əlaqə qurmağa çalışdığı görünür.

Bütün bunların fonunda belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, Azərbaycanda gənclərlə işin elm, təhsil və mədəniyyət üzərindən təkmilləşdirilməsi mexanizmləri artıq üç əsas dayağa söykənir: birincisi, dövlət investisiyası və normativ baza; ikincisi, texnoloji və innovativ təhsil alətləri; üçüncüsü isə milli-mədəni kimliklə yaradıcı iqtisadiyyatın sintezini təmin edən institusional platformalar; lakin bu modelin uzunmüddətli səmərəliliyi üçün beynəlxalq akademik mübadilə imkanlarının daralmaması, Erasmus+ tipli proqramların ətrafında yaranan təhlükəsizlik mülahizələri ilə qlobal elmi açılış arasında daha incə balansın qorunması, regionlar üzrə bərabər imkanların genişləndirilməsi, gənclərin yalnız proqram iştirakçısı kimi deyil, həm də ideya müəllifi və qərarvermə subyekti kimi önə çıxarılması vacibdir, çünki yalnız bu halda Azərbaycan gəncləri insan kapitalının daşıyıcısı olmaqla kifayətlənməyəcək, həm də elmə, iqtisadiyyata, dövlət idarəçiliyinə və mədəni diplomatiyaya istiqamət verən strateji sosial qüvvəyə çevriləcəklər.

Fəslin və həmçinin tədqiqatın sonuncu paragrafı ***“Gənclərlə iş sahəsində davamlı fəaliyyətin mövcud perspektivləri”*** haqqında olub, ölkəmizdə gənclərlə iş sahəsində davamlı inkişafın perspektivləri güclü siyasi iradə, ardıcıl şəkildə qəbul edilən dövlət proqramları və strateji sənədlər, geniş institusional baza, beynəlxalq əməkdaşlıq

mexanizmləri və innovativ yanaşmaların tətbiqi ilə sistemli şəkildə möhkəmləndirilmiş olduğunu göstərir. Belə ki, Prezident İlham Əliyevin siyasətində gənclərin həm milli dəyərlərə bağlı, həm də rəqəmsal transformasiya və innovasiyalara açıq, startap və texnologiya sahəsində uğurlar əldə edən və beynəlxalq rəqabət qabiliyyətini artıran nəsil kimi formalaşdırılması əsas prioritet kimi təqdim olunur. 2015-2025-ci illəri əhatə edən “Azərbaycan gənclərinin İnkişaf Strategiyası”nın Davamlı İnkişaf Məqsədləri ilə uyğunlaşdırılması gənclərin təhsil, məşğulluq, sosial müdafiə və gender bərabərliyi kimi çoxşaxəli sahələrdə potensialının inkişafına, insan kapitalının gücləndirilməsinə yönəlmişdir, eyni zamanda Model BMT, DİM Gənc Səfirləri, ASAN Könüllüləri, İdeya Bankı və Kadr Bankı kimi təşəbbüslər gənclərin sosial məsuliyyətini, peşə bacarıqlarını və qərarvermə proseslərində iştirakını genişləndirərək dövlət-gənclər münasibətlərində institusional etimadı gücləndirmişdir.

Bakı Qlobal Gənclər Siyasəti Forumu, diaspora tədbirləri və beynəlxalq platformalarda iştirak gənclərin qlobal mövqeyini möhkəmləndirərkən, regional sabitlik və sülh təşəbbüsləri sərhədyanı əməkdaşlıq, innovasiya, turizm, yaşıl enerji və mədəniyyət sahələrində yeni inkişaf imkanları açmışdır; eyni zamanda region gənclərinin proseslərə cəlb olunması, Qarabağın azad olunmasından sonra “Böyük Qayıdış” proqramı çərçivəsində sosial-iqtisadi dirçəlişdə iştirak, inklüziv təhsil və məşğulluq mexanizmləri, gender bərabərliyi təşəbbüsləri və həssas qruplara yönəlik dəstək tədbirləri davamlı inkişafın sosial, iqtisadi və ekoloji komponentlərinin paralel şəkildə reallaşdırılmasını təmin edən əsas şərtlər kimi çıxış edir. Bu kontekstdə yaxın onillik üçün proqnozlaşdırmaq olar ki, gənclərlə iş sahəsində yanaşma vahid kateqoriyadan imtina edərək fərdiləşdirilmiş modellərə keçəcək, yəni gənclər maraq dairəsi, bacarıq səviyyəsi, sosial mənzə və regional xüsusiyyətlər üzrə diferensial qruplar kimi nəzərdən keçiriləcək və buna uyğun hədəfli proqramlarla dəstəklənəcək; bu proses dövlət strukturları ilə yanaşı özəl sektor və qeyri-hökumət təşkilatlarının daha fəal və məqsədyönlü iştirakını tələb edəcək. Xüsusilə texnologiya şirkətləri ilə əməkdaşlıq çərçivəsində “*micro-skills*” tipli bacarıq təlimləri, sosial innovasiya laboratoriyaları və region səviyyəsində sürətli

tətbiq olunan pilot layihələr vasitəsilə gənclərin əmək bazarına keçidi asanlaşdırıla bilər, paralel olaraq qərar qəbul etmə mexanizmləri forum və model parlament formatlarından kənara çıxaraq rəqəmsal konsensus platformaları və elektron səsvermə alətləri ilə genişlənəcək ki, bu da həm şəffaflığı, həm də gənclərin real təsir imkanlarını artıracaq; nəticə etibarilə, Azərbaycanda gənclərlə iş sahəsi statik proqram yanaşmasından uzaqlaşaraq daha çevik, adaptiv və fərdiləşdirilmiş ekosistem modelinə doğru transformasiya edəcək və bu transformasiya gənclərin ölkənin uzunmüddətli sosial-iqtisadi inkişafında həm aparıcı qüvvə, həm də strateji təminatçı kimi rolunu daha da gücləndirəcəkdir.

Tədqiqatın “**Nəticə**”sində göstərilir ki, Azərbaycanda gənclər siyasəti müstəqillik dövründən etibarən ardıcıl institusionallaşma prosesi keçirmiş, hüquqi baza, dövlət proqramları və maliyyə mexanizmləri baxımından əhəmiyyətli inkişaf qazanmışdır. Beynəlxalq müqayisəli təhlil göstərir ki, effektiv gənclər siyasəti ekoloji, sosial və iqtisadi istiqamətlərin inteqrasiyasına, xüsusi monitorinq mexanizmlərinə və güclü dövlət-vətəndaş cəmiyyəti əməkdaşlığına söykənir. Azərbaycan bu standartlara yaxınlaşmaqda irəliləyiş əldə edib, gənclər arasında işsizliyin müəyyən səviyyədə mövcud olması, qeyri-formal sektorun ağırlığı və könüllülük fəaliyyətinin əsasən Bakıda mərkəzləşməsi əsas struktur problemlər olaraq qalmaqda davam edir. Buna görə də müəllif tərəfindən üç əsas tövsiyə irəli sürülür: regional gənclər mərkəzlərinin institusional və maliyyə potensialının gücləndirilməsi, həssas kateqoriyaları əhatə edən hədəflənmiş alt-proqramların hazırlanması və gənclər siyasətinin effektivliyini ölçmək üçün müstəqil monitorinq mexanizminin yaradılması.

**Dissertasiya işinin əsas məzmunu və müddəaları
Azərbaycanda və xarici ölkələrdə dərc edilmiş aşağıdakı məqalə
və tezislərdə öz əksini tapmışdır:**

1. Azərbaycan Respublikasının gənclər strategiyasının formalaşmasında Heydər Əliyevin rolu // Heydər Əliyev Azərbaycanda gənclər siyasətinin banisidir: Respublika elmi-praktik konfransının materialları. – Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası, – 5 dekabr, – 2023, – s.154-155.

2. Gənclər siyasətinin reallaşdırılmasında səmərəliliyin empirik qiymətləndirilməsi meyarları // – Bakı: Dövlət idarəçiliyi: nəzəriyyə və təcrübə, – 2024. №4 (88). – s.207-216.
3. Azərbaycan Respublikasında davamlı inkişafın təmin edilməsində gənclər təşkilatlarının rolu // “Azərbaycan Respublikasında davamlı inkişafın formalaşmasında Heydər Əliyevin rolu” mövzusunda Doktorant və gənc tədqiqatçıların Respublika elmi-praktiki konfransının materialları, – Bakı, – 2 may – 2024, – s.61-63.
4. Gənclərlə işin təşkili: nəzəri və metodoloji yanaşmaların əsasları // – Bakı: Geostrategiya, – 2025. №01(85), yanvar-fevral, – s.43-48.
5. Ümummilli lider Heydər Əliyevin gənclər siyasətinin formalaşması və inkişaf istiqamətləri // “Ümummilli lider Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikasının konstitusiyasının müəllifi kimi” mövzusunda Doktorant və gənc tədqiqatçıların Respublika elmi-praktiki konfransının materialları, – Bakı, – c. I, – 8 may, – 2025, – s.172-174.
6. Gənclər hərəkətinin idarə edilməsində davamlılığın təmin olunması problemi // “Qlobal çağırışlar və perspektivlər” mövzusunda Respublika elmi-praktik konfransının materialları. – Bakı: Qərbi Kaspi Universiteti, – 14 may, – 2025, – s.231-232.
7. Azərbaycan'da gençlik çalışmaları alanında devlet politikasının ana yönleri // AHI EVRAN 5th International Congress on Scientific Research. – Dubai, UAE, – 16-18 may, – 2025, – s.1053-1064.
8. Gənclərlə iş üzrə beynəlxalq normativ tənzimləmələr və standartlar // – Bakı: Bakı Avrasiya Universiteti, Sivilizasiya, – 2025. № 2, Cild 14(63), – s.30-38.
9. Legal foundations of youth policy in Azerbaijan: normative framework and strategic priorities // Baltic Journal of Legal and Social Sciences. – 2025. №2, – s.166-172.
10. Davamlı inkişaf kontekstində gənclərin yeri: subyektivlik və iştirakçılıq // – Bakı: Dövlət idarəçiliyi: nəzəriyyə və təcrübə, – 2025. №2 (90). – s. 217-226.

11. Davamlı inkişafın sosial ölçüsü – cəmiyyətin dayanıqlılığının təminatı // “Azərbaycanın iqtisadi inkişafında innovativ idarəetmə və rəqəmsal texnologiyaların rolu” mövzusunda Respublika elmi-praktik konfransının materialları. – Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası, – I h, – 19 noyabr, – 2025, – s.179-183.

Dissertasiyanın müdafiəsi 26 oktyabr 2026-cı il tarixində saat 13:30 Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası nəzdində fəaliyyət göstərən BFD 2.30 Dissertasiya şurasının iclasında keçiriləcək.

Ünvan: AZ 1001, Bakı şəhəri, Lermontov küçəsi, 74.

Dissertasiya ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının kitabxanasında tanış olmaq mümkündür.

Avtoreferatın elektron versiyası Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat 23 sentyabr 2026-cı il tarixində zəruri ünvanlara göndərilmişdir.

Çapa imzalanıb: 18.09.2026

Kağızın formatı: A5

Həcm: 45109 işarə

Tiraj: 100 nüsxə